

Literaire bijlage bij
Mijn weekblad

Ernest Renan (1823-1892)

Een boek dat de wereld veranderde

Geen boek heeft in de negentiende eeuw zoveel sensatie gewekt als *Het leven van Jezus* van de Franse auteur Ernest Renan dat verscheen op 24 juni 1863. Daarin betoogde de auteur dat het leven van Jezus op dezelfde wijze geschreven en onderzocht zou moeten worden als van welke mens dan ook. Ook zou de bijbel aan hetzelfde kritische onderzoek onderworpen moeten worden als andere historische documenten. Deze stellingname wekte veel verzet op bij de Kerk. Paus Pius IX noemde Renan 'De blasfemist van Europa'. De Franse minister van Onderwijs verbood hem nog langer les te geven.

Renan, geboren in Bretagne uit een vissersfamilie, ging na succesvolle schoolresultaten studeren aan een kerkelijk college. Maar door kennis te maken met de filosofie en de taalkunde werd zijn moeite om te geloven steeds groter, zodat hij uiteindelijk afzag van een religieus leven en ging werken als onderwijzer.

Het boek werd nog hetzelfde jaar in het Nederlands vertaald en veroorzaakte een storm in een anders zo rimpelloze vijver. Ter illustratie citeer ik ditmaal niet een fragment of samenvatting, maar een bespreking. Deze verscheen in *Vaderlandsche letteroefeningen*, jaargang 1864.

1863

Ernest Renan, *Leven van Jezus*

“Met zulk een graagte werd het werk begeerd, dat spoedig enige duizenden exemplaren waren verkocht, en het oorspronkelijke in verschillende talen was vertaald. Vanwaar die algemene vernigvuldiging? Het was, omdat Renan's arbeid een meesterstuk van stijl, een pronkjuweel van schrijftrant was. Door zijn zinsbouw (haast schreven wij versbouw) wist hij, zelfs de minder ontwikkelde lezer, te boeien, door zijn schilderijen zelfs de onachtzaamste doorbladeraar mee te slepen.

De lof was groot, die op het kopen en lezen van het werk volgde. Vooral zij, die de nieuwere, moderne richting op theologisch gebied waren toegegaan, hadden geen woorden genoeg, om de roem van het boek uit te bazuinen. Nu eerst was de Christus van zijn nimbus ontdaan, nu eerst was een waarlijk menselijke geschiedenis van de mens Jezus geleverd. Dit boek had een nieuw, een waar licht doen opgaan over de stichter van het christendom.

Ja, het was waar, de Christus was van zijn nimbus ontdaan, maar die nimbus was hem door een roekeloze hand afgerukt, zonder hem naar waarheid voor te stellen. Het was een waar woord, wat de Pressensé in zijne beoordeling schreef: dat de Christus niet anders was geworden, dan een bevalig herder aan de meren van Galilea. En toen de eerste bedwelming geweken was, moesten velen erkennen, dat het werk toch niet zo algemene goedkeuring verdiende, als het scheen in te oogsten. Wie het boek met bedaardheid nalas, en alle partijdigheid had afgelegd, besefte, hoeveel onzin onder de bloemrijke stijl, in de prachtige schildering verscholen was. Bij al de verhevenheid die den Christus wordt toegekend, schrijft Renan hem toch zooveel absurditeit toe, - dat men aan het einde van het werk niet wist, wat van de stichter van het christendom, wat van zijn stichting te geloven.”

Nu ontbrak het niet aan 'verweerschriften.' De pers zwoegde bij de massa van brochures, beschouwingen, beoordelingen enz., die het boek van Renan had uitgelokt. In openbare colleges, in besloten kringen, in de stille woonkamer, ja, op de christelijke kansel, werd de inhoud ter sprake gebracht. De glans van vroeger taande. De lof werd minder en ten slotte moest men erkennen, dat Renan, bij veel schoons, ook veel onzinnigs, bij veel verhevens, ook veel onwaars, ja laags, van de held van zijn beschrijving had gezegd.”